

თანამედროვე ტენდენციები უმაღლეს განათლების ინტერნაციონალიზაციაში

თამარ ცერცვაძე

ბიზნესის ადმინისტრირების მაგისტრი

რეზიუმე: უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაცია არის პროცესი, რომელიც ხორციელდება ეროვნულ, დარგობრივ და ინსტიტუციურ დონეზე, სადაც დასახული მიზნები, ფუნქციები და საგანმანათლებლო მომსახურების გაწევა საერთაშორისო ხასიათს ატარებს. ამჟამად, განათლების ინტერნაციონალიზაცია მიზანმიმართულია ნაციონალური, პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების გადაწყვეტისკენ.

სტატიაში განხილულია უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის არსი და საჭიროება. ასევე, საზღვარგარეთ მიღებული განათლების განვითარების ძირითადი ფორმებისა და უპირატესობების მახასიათებლები. დამტკიცებულია მობილობის საჭიროება განათლების სისტემაში რეფორმების დანერგვის პირობებში.

საკვანძო სიტყვები: ინტერნაციონალიზაცია, საერთაშორისო განათლება, საგანმანათლებლო პროგრამებისა და სტუდენტების მობილობა.

Resume: The internationalization of higher education is a process that takes place at the national, sectoral and institutional levels, in which the goals, functions and mechanism of providing educational services acquire an international character. At present, the internationalization of education is becoming the object and subject of a purposeful policy on the part of the state aimed at solving national, political, social and economic problems.

The article reveals the essence of the internationalization of higher education. The characteristics of the main forms and advantages of the

development of cross-border education are given. The necessity of mobility of educational services in conditions of reforming the system of higher education is proved.

Keywords: internationalization, international education, mobility of educational programs and students.

ძირითადი ტექსტი: უმაღლესი განათლებაში ინტერნაციონალიზაციის კონცეფცია მოიცავს ორ ასპექტს: შიდა და გარე ინტერნაციონალიზაცია, ან საერთაშორისო განათლება.

დღესდღეისობით, სტუდენტური და სასწავლო მობილობის გარდა, უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაცია მოიცავს პროგრამებისა და სწავლების პლატფორმის რეფორმას, სამეცნიერო კვლევით სფეროსთან თანამშრომლობას ქსელებისა და ასოციაციების მეშვეობით, ღია და დისტანციურ სწავლებას შეუზღუდავად, რეგიონალური და საერთაშორისო ინსტიტუტების თანამშრომლობას, შრომის საერთაშორისო დაყოფასა და სხვა საქმიანობას.

უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის უპირატესობა აშკარაა: რესურსების მობილიზაცია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ისინი მიუწვდომელია; სამეცნიერო კვლევითი თემების დუბლირების თავიდან აცილება; საგანმანათლებლო პროექტების იდენტიფიცირება. ინტერნაციონალიზაციის უტყუარ უპირატესობებს შორის შეიძლება განისაზღვროს საერთაშორისო უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობა, ცოდნის უნივერსალიზაცია, საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვა და ინოვაცია უმაღლეს განათლებაში, საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება და გაძლიერება, აკადემიური და სტუდენტური მობილობის გააქტიურება.

ინტერნაციონალიზაცია ხელს უწყობს ინსტიტუტებისა და საგანმანათლებლო პროცესში მონაწილე ადამიანების ცოდნის

გაღრმავებას, აფართოებს სამეცნიერო კვლევის ფარგლებს, ამდიდრებს სასწავლო პროგრამებს. სხვადასხვა ქვეყნის მოსწავლეთა და მეცნიერთა თანამშრომლობა აფართოებს კულტურულ ჰორიზონტებს, სტუდენტებისთვის და მასწავლებლებისთვის. უცხოელი სტუდენტების სწავლება გავლენას ახდენს ქვეყნის განვითარებაზე, ასევე ხელს უწყობს გლობალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სტაბილურობას.

ამჟამად, საგანმანათლებლო მომსახურების ბაზრის ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიის ძირითადი მახასიათებლებია:

- უმაღლესი განათლებისა და სამეცნიერო კვლევით სფეროში საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნება და გამყარება;
- აქტიური მონაწილეობის მიღება უმაღლესი ევროპული განათლების ჩამოყალიბებაში;
- საერთაშორისო საგანმანათლებლო ბაზარზე შესასვლელად ქართული საგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის შესაძლებლობების გაფართოება;
- ქვეყნის პოზიციონირება განათლების საერთაშორისო ასპარეზზე და საგანმანათლებლო მომსახურების სფეროში;
- შესაძლებლობების გაფართოება: განათლების სისტემისა და კვლევითი ინფრასტრუქტურის განვითარება;
- საერთაშორისო განათლება.

პრაქტიკაში, მსოფლიოს საგანმანათლებლო რესურსები, პროგრამები, ინსტიტუტები მობილიზდება იმ პრობლემების მოსაგვარებლად, რომლებიც დამახასიათებელია უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის სხვადასხვა ფორმისთვის. პროცესის მახასიათებლებზე დაყრდნობით უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაცია, საერთაშორისო განათლების სფეროში, ქვეყნების პოზიციონირების გათვალისწინებით, შესაძლოა განისაზღვროს ქვეყნის ორიენტირების სამი ტიპი: ორიენტაცია

იმპორტზე, ორიენტაცია იმპორტ-ექსპორტზე, ორიენტაცია საგანმანათლებლო მომსახურების ექსპორტზე.

ბოლო ათწლეულის განმავლობაში შეინიშნება საერთაშორისო განათლების განვითარება, რომელიც პირდაპირ მიანიშნებს, რომ მრავალ ქვეყანაში უმაღლესი განათლება არის აქტუალური. ვითარდება ახალი საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების სფერო, აღმოცენდა ეკონომიკური განვითარების ახალი იდეა, რომელიც ეფუძნება ცოდნას, ინტერნაციონალიზაციის ზრდას შრომის ბაზარზე და კვალიფიციური კადრების საჭიროებას.

განათლების ინტერნაციონალიზაცია სხვადასხვა მიზნებს ატარებს, მათ შორის: ფინანსური შემოსავლების დივერსიფიკაცია და შემოსავლების ზრდა უცხოელი სტუდენტების მოზიდვით ფასიან ფაკულტეტებზე; სასწავლო პროგრამების გაფართოება და ადგილობრივი სტუდენტების სწავლება პარტნიორ უნივერსიტეტებში; რეგიონალური ქსელის გაფართოება რესურსების ეფექტური გამოყენებისათვის; განათლებისა და კვლევის ხარისხის გაუმჯობესება სტუდენტებისა და პედაგოგების მონაწილეობით ცოდნის გაზიარების საერთაშორისო პროცესში და ა.შ. (ცხრილი 1).

საგანმანათლებლო მომსახურების ბაზრის ინტერნაციონალიზაციის მიზნები³⁵

ცხრილი 1.

განვითარების მიზნები	განვითარების მიმართულება	მეთოდები და მაგალითები	განვითარების ინსტრუმენტები	შედეგი
საერთაშორისო ასპარეზზე პოზიციონირების პრიორიტეტები	უმაღლესი განათლების საერთაშორისო თანამეგობრობის ჩამოყალიბება	ინტეგრაცია ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცეში	მარკეტინგული სტრატეგიისა და კამუნიკაციის განვითარება, რომელიც ხელს შეუწყობს საქართველოს განათლების სერვისების მოთხოვნის ზრდას, როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო დონეზე	საქართველოს გავლენის გაფართოება საგანმანათლებლო მომსახურების მსოფლიო ბაზარზე
მზადყოფნის ხარისხი ბაზარზე შესვლისას	ექსპორტის განვითარება და განათლების ხარისხის შემოწმება	ეროვნული უმაღლესი განათლების სისტემის შესაძლებლობების გაფართოება	საერთაშორისო საგანმანათლებლო ბაზრების დივერსიფიკაცია	ინფორმაციის მოძიება სხვადასხვა მოწინავე ქვეყნის ტექნოლოგიების განვითარების შესახებ
ინსტიტუციური განვითარების პრიორიტეტები	უმაღლესი განათლების სისტემის ხარისხისა და მიზნიდევლობის გაუმჯობესება	უმაღლესი განათლების ლიბერალიზაცია	საქართველოში უცხოელი სტუდენტების ცხოვრების ხარისხის ამაღლება	საქართველოს განათლების ღიაობისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაძლიერება
საერთაშორისო საქმიანობის პრიორიტეტები	მულტიკულტურული საზოგადოების მხარდაჭერა	სტუდენტებისა და მასწავლებლების მობილობის ხელშეწყობა	სტრატეგიული მდგრადი პარტნიორობა საქართველოსა და სხვა ქვეყნებში არსებულ უნივერსიტეტებს შორის	კურიკულუმის ინტერნაციონალიზაცია და ერთობლივი საგანმანათლებლო პროგრამების შექმნა

³⁵ Internationalizing Higher Education Critical Explorations of Pedagogy and Policy-Peter Ninnnes, Meeri Hellstén, 2010;

საგანმანათლებლო მომსახურების მობილობის ფორმები³⁶

ცხრილი 2

№	საგანმანათლებლო მომსახურების მობილობის ძირითადი სახეობები	უპირატესობები	მაშტაბი
1.	სტუდენტური მობილობა	საზღვარგარეთ სწავლის სრული კურსი საერთაშორისო დიპლომით; კურსის ნაწილი აკადემიური მობილობის ფარგლებში მისი უნივერსიტეტის დიპლომით ან ორმაგი დიპლომით; გაცვლითი პროგრამები	საერთაშორისო ბაზრის უმსხვილესი სეგმენტი
2.	აკადემიური მობილობა	პროფესიული განვითარების პროგრამები; აკადემიური პარტნიორობის პროგრამები; უცხოურ უნივერსიტეტში დასაქმება; სასწავლო დაწესებულებების საზღვარგარეთულ ფილიალებში სწავლება.	აკადემიური საზოგადოების ძველი ტრადიციის გაფართოება ინტერნაციონალიზაციის ზრდით
3.	აკადემიური პარტნიორობა	ერთობლივი კურსი ან პროგრამა უცხოურ უნივერსიტეტთან; დისტანციური სწავლების პროგრამები; ფრანჩაიზინგის კურსი უცხოეთის უნივერსიტეტში	დისტანციური განათლება და ფრანჩაიზის სწრაფად ვითარდება
4.	უცხოური ფილიალების გახსნა	უცხოური ფილიალების გახსნა; საზღვარგარეთ ყოფნისას მიმწოდებელი კომპანიის შექმნა,	განვითარება სწრაფი ტემპით

*Standards and Guidelines for Quality Assurance in European Higher Education Area

³⁶ <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001222/122253eo.pdf>;

პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ბოლო წლების განმავლობაში წარმოიშვა ინტერნაციონალიზაციის ახალი ფორმები, რომელიც მოიცავს ინსტიტუტებისა და პროგრამების საერთაშორისო ასპარეზზე გადატანას. საერთაშორისო განათლების მიწოდების ამგვარმა ფორმებმა, ტრანსნაციონალური განათლების სახელწოდება მიიღეს.

როგორც მსოფლიო პრაქტიკამ აჩვენა, საერთაშორისო დონეზე მობილობის ყველაზე დამახასიათებელი ფორმებია: საერთაშორისო კამპუსების გახსნა უნივერსიტეტების ან/და კომერციული მომწოდებლების მიერ, ან ახალი უმაღლესი სასწავლებლის შექმნა, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებს უცხოური კაპიტალი. (ცხრ. 2).

როგორც კვლევამ აჩვენა, ამჟამად ევროკავშირის სხვადასხვა პროგრამები (მაგალითად, ERASMUS, SOCRATES, TEMPUS), ასევე OECD-ის ქვეყნების მიერ ინიცირებული პროექტები (USAID, IREX, British Council, DAAD, CIDA, EduFrance და ა.შ.), მიზნად ისახავს მობილობის განვითარებას და ხელს უწყობს ინტერნაციონალიზაციის პროცესს.³⁷

კვლევამ აჩვენა, რომ ქვეყნები, რომლებიც არ არიან ჩართულნი განათლების ინტერნაციონალიზაციის პროცესში, ღირსეულ ადგილს ვერ დაიმკვიდრებენ საერთაშორისო თანამეგობრობის საგანმანათლებლო სივრცეში. განათლების საერთაშორისო პროცესში აქტიური ჩართულობა ქვეყნებს აძლევს საშუალებას მზად იყვნენ ეკონომიკური გლობალიზაციის გამოწვევებისათვის.

ბევრი ქვეყანა, სხვადასხვა მიზეზით (ეკონომიკური განვითარების დაბალი ან გარდამავალ ეტაპი, არასაკმარისი პოლიტიკური სტაბილურობა, საინფორმაციო იზოლაცია, დაბალი ტექნოლოგიური შესაძლებლობები, და ა.შ., სამოქალაქო

³⁷ <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001222/122253eo.pdf>;

საზოგადოების განათლების დაბალი დონე) აღმოჩნდა გლობალური ტენდენციების პერიფერიაზე.

გარდა ამისა, განათლების ინტერნაციონალიზაციის გზაზე არსებობს სხვა დაბრკოლებები, რომელიც ხელს უშლის ქვეყანას მოერგოს არსებულ რეალობას ან თავისით განავითაროს ინდივიდუალური ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგია. კერძოდ: კულტურული ბარიერების არსებობა; განათლების მიღების სფეროში მკაფიოდ გაწერილი კანონმდებლობის არ არსებობა (ან შეზღუდვა); უმაღლესი განათლების სისტემებისა და პროგრამების შესადარობის კრიტერიუმების არ არსებობა (ამჟამად)³⁸.

ინტერნაციონალიზაციის უპირატესობას წარმოადგენს უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობა, ცოდნის უნივერსალიზაცია, ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტების შემუშავება და განათლების ინოვაციურობა. ასევე, საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება და განმტკიცება, აკადემიური მობილობის აქტივაცია.

უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაცია და, კერძოდ, სტუდენტების მობილობა და უნივერსიტეტების საერთაშორისო საქმიანობა, ეკონომიკური სარგებელის მომტანია. სწავლის საფასურის პოლიტიკა არის ინტერნაციონალიზაციის ზოგადი გავლენის ძირითადი ელემენტი. ფაქტობრივად, ბევრ ქვეყანაში საერთაშორისო განათლება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის განუყოფელი ნაწილია. უცხოელი სტუდენტების მიერ სწავლის საფასურის გადახდა შემოსავლის წყაროს წარმოადგენს. თუმცა, ინტერნაციონალიზაციის საბაზრო ღირებულება სცილდება შემოსავალს სწავლის საფასურიდან, რომელიც თანდაყოლილ ხარჯებთან ერთად დაკავშირებულია უცხოელი სტუდენტების

³⁸ <http://www.acenet.edu/news-room/Documents/Intlz-In-US-Higher-Ed-Student-Perspective.pdf>.

ქვეყანაში ცხოვრებასთან. ამას მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს მასპინძელი ქვეყნის ეკონომიკაში და შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც მოკლევადიანი სარგებელი. ასევე, არსებობს გრძელვადიანი ხასიათის უპირატესობები, რომლებიც გამოიხატება ახალი სამუშაო ადგილების შექმნაში, ინფრასტრუქტურისა და განათლების პოტენციალის განვითარებაში.

უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში, უმაღლესი საერთაშორისო განათლების ახალი ფორმები წარმოიშვა. ეს მოიცავს არა მხოლოდ საერთაშორისო სტუდენტთა მობილობას, არამედ საგანმანათლებლო პროგრამებისა და სასწავლო დაწესებულებების მობილობას.

ამ პროცესმა გამოიწვია ოთხი განსხვავებული, მაგრამ არა ურთიერთგამომრიცხავი მიდგომების ჩამოყალიბება: კოორდინირებული მიდგომა, კვალიფიციური კადრების მიგრაცია, შემოსავლის მიღება, შესაძლებლობების გაფართოება, რომელიც განსაზღვრავს სტრატეგიულ მიმართულებას უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის პროცესში, ისევე როგორც ეკონომიკური ასპექტების როლს. თითოეული ქვეყანა ინდივიდუალურად განსაზღვრავს უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიას, რომელიც დამოკიდებულია ქვეყნის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ შესაძლებლობებზე, გეოგრაფიულ მდებარეობაზე, ისტორიისა და კულტურის ადგილობრივი უმაღლესი განათლების სისტემის ხარისხისა და განსხვავებულობის გათვალისწინებით. ასევე, მნიშვნელოვანია სახელმწიფო ენის ცნობადობა მსოფლიოში, გამოცდილება საერთაშორისო თანამშრომლობის სფეროში.

დიდი ყურადღება ექცევა ქვეყანაში არსებულ გეო-პოლიტიკურ ასპექტებს ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიაში. ქვეყნების უმეტესობა საკმაოდ კონკრეტულად განსაზღვრავს არა მხოლოდ გეოგრაფიულ აქცენტებს საგანმანათლებლო მომსახურების ექსპორტზე, ასევე განსაზღვრავს სტრუქტურას, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება დაგეგმილი გეგმები.

აქედან გამომდინარე, სხვადასხვა ქვეყნებისთვის განათლების ინტერნაციონალიზაცია ხდება მიზანმიმართული პოლიტიკის საგანი და ეროვნული მთავრობა მიზნად ისახავს კონკრეტული ეროვნული, პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Internationalizing Higher Education Critical Explorations of Pedagogy and Policy-Peter Ninnes, Meeri Hellstén, 2010;
2. Globalization of Higher Education-Peter Scott, 2008;
3. https://www.ses.unam.mx/docencia/2007II/Lecturas/Mod2_Qiang.pdf
4. http://www.economics-sociology.eu/files/ES_Vol8_1_Stukalova.pdf;
5. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001222/122253eo.pdf>;
6. <http://www.acenet.edu/news-room/Documents/Intlz-In-US-Higher-Education-Student-Perspective.pdf>.